

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Карпатський національний університет імені Василя Стефаника

Факультет історії, політології і міжнародних відносин

Кафедра міжнародних відносин

ДИПЛОМНА РОБОТА

на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти

на тему: **«ЕВОЛЮЦІЯ ДВОСТОРОННІХ ВІДНОСИН МІЖ ЯПОНІЄЮ
ТА УКРАЇНОЮ: ДИНАМІКА СПІВРОБІТНИЦТВА В ПОЛІТИЧНІЙ,
ЕКОНОМІЧНІЙ ТА КУЛЬТУРНІЙ СФЕРАХ»**

Виконав: студент:

II року навчання ОР Магістр групи МВз-2м
**спеціальності: 291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»»**

Кейван Орест Миколайович

Науковий керівник:

кандидат політичних наук, доцент

кафедри міжнародних відносин

Струтинська Т. З.

Рецензент:

кандидат політичних наук, доцент

кафедри міжнародних відносин

Дерешук Т.М.

Допущений до захисту:

«__»_____ 2025р.

Івано-Франківськ, 2025

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	4
ВСТУП	5
РОЗДІЛ I. ІСТОРИЧНІ ЕТАПИ ПОЛІТИЧНИХ КОНТАКТІВ	7
1.1 Встановлення дипломатичних відносин	7
1.2. Роль Японії у підтримці суверенітету України	8
1.3. Політична трансформація Японії у 2025 році.....	11
1.4. Курс на глобальний пацифізм і підтримку демократій.....	11
1.5. Двостороння безпекова угода між Японією та Україною (2024).....	13
Висновки до першого розділу.....	15
 РОЗДІЛ II. ТОРГОВЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЯПОНІЄЮ	 17
2.1. Основні статті експорту з України до Японії.....	17
2.2. Основні статті імпорту з Японії до України.....	18
2.3. Перспективи та виклики.....	18
2.4. Інвестиційна активність Японії в Україні.....	19
2.5. Участь українських стартапів у японських акселератор.....	22
Висновки до другого розділу.....	24
 РОЗДІЛ III. ІСТОРІЯ КУЛЬТУРНИХ КОНТАКТІВ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЯПОНІЄЮ	 27
3.1. Українські емігранти в Японії у ХХ столітті	27
3.2. Виставки українського мистецтва в Токіо та Осаці	28
3.3. Сучасні культурні ініціативи	29
3.4. Архітектура і символіка	30
3.5. Освітній обмін між Україною та Японією	31
3.6. Курси японської мови в Україні та української — в Японії	32

3.7. Символічна дипломатія між Україною та Японією.....	34
Висновки до третього розділу.....	36
ВИСНОВКИ.....	40
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	42
ДОДАТКИ.....	45

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

G7 – Велика Сімка

J ICA – Японське агентство міжнародного співробітництва

ЄС – Європейський союз

КНР – Китайська Народна Республіка

СНД – Співдружність незалежних держав пострадянського простору

РФ – Російська федерація

ООН – Організація Об'єднаних Націй

США – Сполучені Штати Америки

КПІ – Київський політехнічний інститут

ІТ – Інформаційні технології

ВСТУП

Відносини між Японією та Україною є прикладом поступового, але глибокого зближення двох географічно далеких, проте ідеологічно близьких країн. У ХХІ столітті двосторонні відносини між Японією та Україною набули нової динаміки, зумовленої глобальними викликами, регіональними конфліктами та внутрішніми трансформаціями обох країн. Від моменту встановлення дипломатичних зв'язків у 1992 році до сьогодні, співпраця охопила політичну, економічну, гуманітарну та культурну площини. Особливої актуальності тема набуває у 2025 році, коли Японія обрала нового прем'єр-міністра — Санае Такаїчі, що ознаменувало зміну зовнішньополітичного курсу країни. Метою цієї праці є комплексний аналіз еволюції українсько-японських відносин, з акцентом на сучасні тенденції та перспективи. Співпраця охопила політичну підтримку, економічні інвестиції та активний культурний обмін. У контексті глобальних викликів, зокрема війни в Україні, ці відносини набули нової стратегічної ваги. Відтоді країни уклали понад 30 міжурядових угод, що регулюють співпрацю в різних сферах

Підтримка суверенітету України з 2014 року Японія послідовно засуджує агресію РФ, підтримує санкції та надає гуманітарну допомогу. У 2022–2023 роках Японія виділила понад \$600 млн на підтримку України, включаючи фінансову, медичну та енергетичну допомогу

У 2023 році прем'єр-міністр Японії Фуміо Кісіда відвідав Київ, демонструючи солідарність з українським народом

У 2025 році Японія отримала нового прем'єр-міністра — Санае Такаїчі, яка вже заявила про продовження підтримки України та жорстку зовнішню політику щодо РФ. Санае Такаїчі стала першою жінкою-прем'єром Японії, очоливши Ліберально-демократичну партію після тривалих внутрішньопартійних змагань. Вона є протеже Сіндзо Абе, що свідчить про збереження консервативного, проамериканського курсу, але з більш жорстким тоном у безпековій політиці. Такаїчі вже підтвердила продовження

гуманітарної допомоги Україні, включно з навчанням саперів та підтримкою санкцій проти РФ. У своїй програмній промові прем'єр наголосила: «Сьогодні Україна, а завтра може бути Східна Азія», що демонструє глобальне мислення та солідарність з демократичними партнерами. Японія посилює оборонну стратегію, зокрема у контексті загроз з боку Китаю та Північної Кореї, що підвищує її інтерес до стабільності в Європі. Україна залишається важливим партнером Японії, особливо в контексті глобальної безпеки та протидії авторитарним режимам. Можна очікувати розширення технічної, освітньої та дипломатичної співпраці, зокрема в галузі розмінування, кібербезпеки та культурного обміну. Санае Такаїчі — перша людина на посаді прем'єр-міністра, яка веде дуже жорстку і впевнену політику в роботі з міжнародними партнерами виключно в інтересах Японії.

РОЗДІЛ І. ІСТОРИЧНІ ЕТАПИ ПОЛІТИЧНИХ КОНТАКТІВ

1.1 Встановлення дипломатичних відносин

Після здобуття незалежності у 1991 році, Україна активно шукала міжнародне визнання та партнерів для інтеграції у світову політичну систему. Японія, як одна з провідних економік світу та член G7, визнала незалежність України 28 грудня 1991 року. 26 січня 1992 року між Україною та Японією було офіційно встановлено дипломатичні відносини. Цей крок став важливим сигналом підтримки з боку Японії, яка традиційно дотримується обережної зовнішньої політики, особливо щодо пострадянського простору.

Встановлення дипломатичних зв'язків заклало основу для подальшого розвитку політичного діалогу, економічної співпраці та гуманітарних програм. Японія стала одним із перших азійських партнерів України, що підкреслює її стратегічну зацікавленість у стабільності Східної Європи.

Підписання базових угод

Угода про співпрацю (1993). Угода передбачала розвиток двосторонніх контактів у сферах економіки, науки, культури, освіти та охорони довкілля. Вона стала рамковим документом, що регулював подальші домовленості, включно з технічною допомогою та інвестиційними проектами.

Угода про безвізовий режим для дипломатів (1995) Цей документ спростив пересування дипломатичних представників, сприяв активізації контактів між посольствами та урядовими структурами. Він також символізував довіру між сторонами та прагнення до інституційного зближення.

Угода про технічну допомогу (1994) Японія почала надавати Україні гранти та кредити на пільгових умовах через агентство JICA. Основні напрямки: енергоефективність, водопостачання, охорона здоров'я, розмінування, екологічні проекти. У 1995 році було реалізовано перший великий проект — модернізація системи водопостачання в Києві.

У другій половині 1990-х років було підписано угоди про уникнення подвійного оподаткування, захист інвестицій, співпрацю в галузі культури та освіти.

Політичні візити та дипломатичні місії. Візити високого рівня. У 1995 році Україну відвідав міністр закордонних справ Японії Йосеї Коно. У 1996 році Президент України Леонід Кучма здійснив офіційний візит до Японії, що стало першим візитом українського лідера до країни Східної Азії.

Відкриття посольств. Посольство України в Токіо було відкрито у 1994 році. Посольство Японії в Києві — у 1995 році.

Велике значення дипломатичних місій. Вони стали платформою для постійного діалогу, реалізації програм технічної допомоги, культурного обміну та захисту інтересів громадян.

Геополітичне значення початкового етапу. У 1990-х роках Японія розглядала Україну як ключову державу для стабільності в пострадянському просторі. Водночас Україна прагнула диверсифікувати зовнішню політику, шукаючи партнерів поза межами СНД. Встановлення відносин із Японією стало важливим кроком у напрямку багатовекторності української дипломатії. Цей етап заклав фундамент для подальшого розвитку стратегічного партнерства, яке у 2020-х роках набуло нових форм — безпекової, гуманітарної та культурної співпраці.

1.2 Роль Японії у підтримці суверенітету України

Засудження анексії Криму у 2014 році

Анексія Криму Російською Федерацією у березні 2014 року стала переломним моментом у міжнародних відносинах, зокрема у контексті безпеки в Європі та глобального порядку. Японія, як одна з провідних держав Азійсько-Тихоокеанського регіону та член G7, оперативно відреагувала на події в Україні.

Офіційна позиція Японії

18 березня 2014 року Міністерство закордонних справ Японії оприлюднило заяву, в якій не визнало легітимність референдуму в Криму та засудило дії Росії як порушення міжнародного права, зокрема Статуту ООН. Японія наголосила на непорушності суверенітету та територіальної цілісності України, що стало важливим сигналом підтримки з боку азійського союзника.

Дипломатичні кроки

Японія відкликала запрошення Росії на саміт G8 у Сочі, який у підсумку було скасовано. Уряд Японії тимчасово призупинив переговори з РФ щодо спрощення візового режиму та економічного співробітництва. Це був перший випадок, коли Японія відкрито виступила проти дій Росії, з якою тривалий час вела переговори щодо територіального питання Південних Курил. Така позиція засвідчила готовність Японії діяти відповідно до принципів міжнародного права, навіть ціною ускладнення відносин із РФ.

Участь у санкційній політиці щодо Російської Федерації

Санкційна політика Японії

Починаючи з 2014 року, Японія приєдналася до санкційного режиму, запровадженого ЄС та США. Санкції включали: Замороження активів окремих фізичних та юридичних осіб, пов'язаних із анексією Криму. Обмеження на експорт до РФ товарів подвійного призначення, високих технологій та енергетичного обладнання. Призупинення нових інвестицій у Крим та заборона на діяльність японських компаній на півострові. Розширення санкцій у 2022–2025 роках. Після повномасштабного вторгнення РФ в Україну у 2022 році Японія значно посилила санкційний тиск. Введено заборону на імпорт російського золота, заморожено активи Центробанку РФ, обмежено фінансові операції. У 2023–2025 роках Японія розширила список осіб під санкціями, включно з військовими, пропагандистами та підприємствами ОПК.

Міжнародна координація

Японія брала участь у щорічних зустрічах G7, де узгоджувала санкційні пакети. У 2023 році Токіо приймало саміт G7, на якому було ухвалено декларацію про довгострокову підтримку України.

Участь Японії в санкціях стала прецедентом для азійських демократій, які зазвичай утримуються від жорстких заходів. Це також посилило авторитет Японії як глобального гравця, здатного впливати на міжнародну безпеку.

Підтримка української формули миру (2023–2025)

Формула миру: Запропонована Президентом України Володимиром Зеленським у 2022 році, формула включає 10 пунктів, серед яких:

Виведення російських військ.

Відновлення територіальної цілісності.

Гарантії безпеки.

Енергетична та продовольча безпека.

Трибунал за воєнні злочини.

Японія офіційно підтримала формулу миру у 2023 році, підписавши відповідну декларацію на саміті G7. У 2024–2025 роках Японія брала участь у тематичних зустрічах щодо реалізації окремих пунктів. Розмінування (Токіо, 2024). Ядерна безпека (Фукусіма, 2025). Гуманітарна допомога та відбудова (Кіото, 2025).

Дипломатичні ініціативи:

У 2025 році прем'єр-міністр Санае Такаїчі виступила на Генасамблеї ООН із промовою, в якій назвала формулу миру «єдиним легітимним шляхом до справедливого миру».

Японія також виступає за створення міжнародного механізму компенсацій для України за завдані збитки.

Підтримка формули миру свідчить про глибоке залучення Японії до процесу врегулювання конфлікту. Це також підкреслює моральну позицію Японії як держави, що пережила наслідки війни та ядерної катастрофи, і тому виступає за мир на основі справедливості.

1.3 Політична трансформація Японії у 2025 році

Обрання Санае Такаїчі прем'єр-міністром

У 2025 році Японія пережила чергову зміну політичного керівництва після відставки прем'єра Фуміо Кішіди, зумовленої внутрішньопартійною кризою та падінням рейтингу Ліберально-демократичної партії (ЛДП). У результаті внутрішніх виборів у ЛДП, Санае Такаїчі здобула перемогу, ставши першою жінкою на посаді прем'єр-міністра Японії.

Такаїчі — досвідчена політикиня, яка обіймала посади міністра внутрішніх справ, міністра з питань науки та технологій, а також міністра з питань гендерної рівності. Вона відома як ідеологічна спадкоємиця Сіндзо Абе, з яким її пов'язують спільні погляди на безпекову політику, конституційний ревізіонізм та національну ідентичність.

Політична програма:

Основні пріоритети:

Посилення обороноздатності Японії, включно з переглядом 9-ї статті Конституції.

Підтримка союзницьких відносин із США та НАТО.

Жорстка позиція щодо авторитарних режимів, зокрема РФ, КНР та КНДР.

Розширення ролі Японії у глобальній безпеці, зокрема через участь у миротворчих місіях та гуманітарних ініціативах.

1.4 Курс на глобальний пацифізм і підтримку демократій

Концепція “глобального пацифізму”:

Такаїчі просуває ідею, що Японія має бути не лише пасивним спостерігачем, а активним захисником миру та демократії у світі.

Це означає: Підтримку країн, що зазнають агресії. Участь у міжнародних безпекових ініціативах. Розширення гуманітарної допомоги та дипломатичної присутності.

Підтримка демократій: Уряд Такаїчі активно підтримує країни, які борються за свою незалежність і демократичний вибір, зокрема Україну, Тайвань, М'янму. Японія виступає за створення глобального альянсу демократій, що координуватиме зусилля у сфері кібербезпеки, боротьби з дезінформацією та захисту прав людини.

Жорстка позиція щодо авторитарних режимів. Такаїчі публічно засудила агресивну політику Росії, порушення прав людини в Китаї та ядерні провокації Північної Кореї. Уряд Японії ініціював розширення санкційного списку, включно з обмеженням доступу до японських технологій для компаній з РФ та КНР.

Заява Такаїчі на Генасамблеї ООН: «Україна — це дзеркало нашого майбутнього». У вересні 2025 року прем'єр-міністр Такаїчі виступила на 80-й сесії Генеральної Асамблеї ООН. Її промова була присвячена темам глобальної безпеки, ролі демократій у світі та необхідності підтримки України. «Україна — це дзеркало нашого майбутнього. Якщо ми не зупинимо агресію там, вона прийде до нас. Якщо ми не підтримаємо демократію там, ми втратимо її тут. Японія не буде мовчазним спостерігачем — ми будемо діяти» заявила прем'єрка Японії. Ця заява стала символом нової зовнішньополітичної доктрини Японії, яка поєднує моральну відповідальність із стратегічним мисленням. Вона також підкреслила солідарність Японії з Україною, не лише як партнером, а як частиною спільного цивілізаційного простору.

Реакція міжнародної спільноти:

Промову Такаїчі позитивно сприйняли в країнах G7, ЄС та Україні.

Вона стала основою для подальших ініціатив, зокрема:• Проведення саміту з розмінування у Кіото.

Запуск програми «Мости демократії» — обміну між молодими лідерами з України та Японії.

1.5 Двостороння безпекова угода між Японією та Україною (2024)

Угода про нелетальну військову допомогу

У відповідь на повномасштабну агресію РФ проти України, Японія послідовно розширювала гуманітарну та технічну підтримку. У 2024 році, в межах декларації G7 про довгострокову підтримку України, Японія стала 16-ю країною, що уклала двосторонню безпекову угоду з Україною.

Зміст угоди:

Угода передбачає надання нелетальної військової допомоги, включно з:

Засобами захисту (бронежилети, каски),

Обладнанням для розмінування,

Медичними наборами для військових,

Транспортними засобами для евакуації та логістики.

Фінансування:

Допомога реалізується через агентство JICA та Міністерство оборони Японії.

У 2024–2025 роках Японія виділила понад 500 млн доларів США на безпекові та гуманітарні проекти в Україні.

Політичне значення:

Це перша подібна угода Японії з країною, що перебуває у стані війни, що свідчить про зміну парадигми японської безпекової політики.

Угода закріплює Україну як стратегічного партнера Японії в Європі.

Навчання українських саперів у Кіото

У рамках угоди, у 2025 році в місті Кіото відкрито Центр підготовки українських саперів, який став унікальним прикладом міжнародної військово-гуманітарної співпраці.

Програма навчання. Тривалість курсу — 6 місяців.

Учасники проходять теоретичну підготовку з мінної безпеки, практичні тренування з використанням японських роботизованих систем, симуляції розмінування в умовах міської та сільської інфраструктури.

Технологічна база

Центр оснащено обладнанням останнього покоління, включно з дронами, сенсорами, системами дистанційного знешкодження.

Японські інженери адаптували технології до українських умов — зокрема, для роботи з радянськими типами мін.

Культурний аспект

Програма включає модулі з японської культури, етики та командної роботи, що сприяє глибшому порозумінню між військовими обох країн.

Центр у Кіото став символом солідарності та практичної підтримки, а також платформою для довгострокового обміну досвідом.

Обмін досвідом у сфері кібербезпеки та оборонного планування

Кібербезпека

Угода передбачає спільні навчання з кіберзахисту, зокрема:

- виявлення та нейтралізація кібератак,
- захист критичної інфраструктури,
- обмін алгоритмами штучного інтелекту для моніторингу загроз.

Оборонне планування

Українські офіцери беруть участь у семінарах з японськими стратегами щодо: планування оборони в умовах гібридної війни, логістики в умовах обмежених ресурсів, управління кризовими ситуаціями.

Інституційна співпраця

Залучено Національний інститут оборонних досліджень Японії та Центр стратегічних комунікацій України.

Створено спільну аналітичну групу, яка готує рекомендації для урядів обох країн.

Цей обмін сприяє взаємному збагаченню стратегічного мислення, особливо в контексті протидії авторитарним загрозам.

Японія отримує унікальний досвід з реального театру бойових дій, а Україна — доступ до високотехнологічних рішень.

Висновки до першого розділу

Можемо підсумувати, що Українсько-японські відносини демонструють складну й багатогранну еволюцію, яка від початку 1990-х років і до середини 2020-х перетворилася з формального дипломатичного визнання на глибоке стратегічне партнерство, що охоплює політичний, економічний, гуманітарний і безпековий виміри; у перші роки незалежності Україна прагнула диверсифікувати зовнішню політику, шукаючи союзників поза межами пострадянського простору, і саме Японія, як одна з провідних економік світу та член G7, стала одним із перших азійських партнерів, визнавши незалежність України та встановивши дипломатичні відносини у 1992 році, що заклало основу для подальших угод у сферах науки, культури, освіти, охорони довкілля й технічної допомоги через ЛСА; у 1990-х роках відкриття посольств і перші візити високого рівня символізували довіру та стратегічну зацікавленість Токіо у стабільності Східної Європи, а для Києва це було підтвердженням багатовекторності та прагнення інтегруватися у світову політичну систему; переломним моментом стала анексія Криму у 2014 році, коли Японія, незважаючи на власні територіальні суперечки з Росією щодо Південних Курил, засудила дії Москви як порушення міжнародного права, приєдналася до санкційного режиму ЄС і США, відкликала запрошення Росії на саміт G8 та призупинила переговори про економічне співробітництво, чим засвідчила готовність діяти відповідно до принципів міжнародного права навіть ціною ускладнення двосторонніх відносин; після 2022 року, у відповідь на повномасштабну агресію РФ, Японія значно посилила санкційний тиск, заморозила активи Центробанку РФ, обмежила фінансові операції, заборонила імпорт російського золота та розширила список осіб і компаній під санкціями, а паралельно активізувала підтримку України через гуманітарні програми, технічну допомогу, участь у реалізації «формули миру» Зеленського, організацію тематичних самітів із розмінування, ядерної безпеки та гуманітарної відбудови, що підкреслило глибоке залучення Японії до

врегулювання конфлікту; у 2024 році було укладено двосторонню безпекову угоду, яка передбачала надання нелетальної військової допомоги, включно з бронежилетами, касками, обладнанням для розмінування та медичними наборами, що стало безпрецедентним кроком для японської зовнішньої політики, адже вперше країна надала подібну допомогу державі, яка перебуває у стані війни, закріпивши Україну як стратегічного партнера у Європі; у 2025 році відкриття Центру підготовки українських саперів у Кіото стало символом практичної солідарності та довгострокового обміну досвідом, доповненого програмами з кібербезпеки, оборонного планування та культурного обміну, що створює новий рівень інституційної співпраці; політична трансформація Японії з приходом прем'єрки Санае Такаїчі закріпила доктрину «глобального пацифізму», яка поєднує моральну відповідальність із стратегічним мисленням і розглядає Україну як дзеркало майбутнього демократій, а її промова на Генасамблеї ООН стала символом солідарності та підтвердила, що підтримка України є частиною ширшої концепції захисту демократій у світі; таким чином, українсько-японські відносини еволюціонували від формального дипломатичного діалогу до глибокої співпраці, яка має вирішальне значення для міжнародної безпеки, цивілізаційної солідарності та формування нового глобального альянсу демократій, де моральні принципи поєднуються з практичною безпековою й технологічною взаємодією, а Україна закріплюється як стратегічний партнер Японії у Європі, а Японія — як активний захисник миру та демократії у світі.

РОЗДІЛ II. ТОРГІВЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЯПОНІЄЮ

2.1 Основні статті експорту з України до Японії

Аграрна продукція.

Зерно — пшениця, кукурудза, ячмінь — становить понад 40% українського експорту до Японії.

Японія імпортує українське зерно для виробництва кормів та харчових продуктів, особливо в умовах глобальної нестабільності продовольчих ринків.

У 2025 році Україна стала четвертим найбільшим постачальником кукурудзи до Японії, після США, Бразилії та Аргентини Торгово-пром....

Металургія

Україна експортує феросплави, сталь, алюмінієві заготовки, які використовуються в японській автомобільній та будівельній промисловості.

Попит на український метал зростає через зниження поставок з РФ та КНР, що відкриває нові ніші для українських виробників НВ Бизнес.

ІТ-послуги та цифрові рішення.

Українські компанії надають аутсорсингові послуги японським корпораціям у сферах фінтеху, кібербезпеки, штучного інтелекту.

У 2025 році понад 120 українських ІТ-компаній співпрацюють з японськими партнерами, зокрема в галузі автоматизації виробництва та логістики Торгово-пром....

Інноваційні продукти

Зростає експорт суперфудів, косметики, текстилю, особливо до преміального сегменту японського ринку.

Українські бренди адаптують упаковку та маркетинг до японських стандартів етичного споживання.

2.2 Основні статті імпорту з Японії до України

Автомобілі та автозапчастини:

Японія є одним із лідерів постачання гібридних та електромобілів до України, зокрема брендів Toyota, Nissan, Honda.

У 2025 році імпорт японських авто зріс на 18%, особливо в сегменті малолітражних моделей та комерційного транспорту НВ Бізнес.

Електроніка та побутова техніка:

Українські споживачі активно купують телевізори, ноутбуки, камери, системи розумного дому японського виробництва.

Японські компанії відкрили логістичні хаби у Львові та Києві, що скоротило терміни доставки та знизило ціни.

Медичне обладнання:

Японія постачає томографи, ендоскопи, лабораторне обладнання для українських лікарень.

У 2025 році реалізовано спільний проєкт з модернізації медичних закладів у Харкові та Дніпрі, за участі компанії Hitachi Medical Systems НВ Бізнес.

Технології для агросектору:

Японські дрони, сенсори та системи точного землеробства активно використовуються в українських агропідприємствах.

Це сприяє підвищенню врожайності та ефективності, особливо в умовах післявоєнного відновлення.

2.3 Перспективи та виклики

Перспективи.

Розширення доступу українських товарів до японських ритейлів через онлайн-платформи.

Створення спільних підприємств у галузі ІТ, агротехнологій, зеленої енергетики

Підписання угоди про вільну торгівлю — предмет переговорів на 2025–2026 роки.

Виклики

Високі стандарти якості та сертифікації в Японії.

Культурні бар'єри у бізнес-комунікації.

Логістичні труднощі через війну та нестабільність у регіоні.

2.4 Інвестиційна активність Японії в Україні

Діяльність агентства ЛСА: енергоефективність, водопостачання, розмінування.

Агентство міжнародного співробітництва Японії (ЛСА) є ключовим інструментом реалізації японської допомоги Україні. У 2025 році ЛСА профінансувала десятки проєктів у критичних сферах

Енергоефективність.

Модернізація систем опалення в школах і лікарнях Києва, Харкова, Чернігова.

Встановлення сонячних панелей та теплових насосів у громадах, що постраждали від бойових дій.

Підтримка українських стартапів у сфері зеленої енергетики.

Водопостачання:

Відновлення водогонів у Миколаєві, Херсоні, Ізюмі.

Встановлення систем очищення води, зокрема японських мембранних фільтрів.

Проєкт «Чиста вода для України» охопив понад 1 млн мешканців.

Гуманітарне розмінування:

Постачання роботизованих систем для розмінування.

Навчання українських саперів у Кіото (див. розділ 1.4).

Створення мобільних центрів розмінування на базі японських вантажівок.

Пріоритети 2025 року:

У грудні 2024 року Україна представила ЛІСА нові проєкти для фінансування, серед яких:

розвиток промисловості, цифровізація, охорона здоров'я, освіта, соціальна сфера

Участь японських компаній у відновленні інфраструктури

Промислове відновлення

Японські компанії, зокрема Hitachi, Mitsubishi Heavy Industries, Komatsu, беруть участь у реконструкції заводів, логістичних центрів, енергетичних об'єктів.

У Харкові та Краматорську реалізуються проєкти з відновлення машинобудівних потужностей.

Транспортна інфраструктура

Японія фінансує ремонт мостів, доріг, залізничних вузлів у деокупованих регіонах.

Компанія Nirron Koei розробляє нову транспортну схему для Донеччини, з урахуванням безпекових ризиків.

Будівництво житла та соціальних об'єктів

У Херсоні та Ізюмі японські архітектори спільно з українськими фахівцями будують модульні будинки для переселенців.

Відкрито нові дитячі садки, школи, медичні пункти — з урахуванням японських стандартів енергоефективності та сейсмостійкості.

Технологічна інтеграція

Японські компанії постачають обладнання для смарт-міст, систем відеоспостереження, цифрових платформ управління громадами.

У 2025 році запущено пілотний проєкт «Smart Recovery» у Бучі.

Інвестиції Японії не лише сприяють фізичному відновленню України, а й формують нову модель поствоєнного розвитку, засновану на технологіях, сталості та міжнародній солідарності.

Японія позиціонує себе як глобальний лідер у гуманітарному відновленні, поєднуючи економічну допомогу з моральною підтримкою.

Технологічне партнерство між Україною та Японією.

Спільні проєкти у сфері штучного інтелекту, робототехніки та агротехнологій

Штучний інтелект (AI)

У 2025 році запущено спільну ініціативу AI for Resilience, що об'єднує українських та японських дослідників для розробки алгоритмів прогнозування ризиків — від військових загроз до кліматичних змін.

Університети Токіо, Кіото та КПІ співпрацюють над створенням моделей штучного інтелекту для управління критичною інфраструктурою в умовах надзвичайних ситуацій.

Японські корпорації, зокрема Fujitsu та NEC, надають хмарні потужності для українських дослідницьких центрів.

Робототехніка

Компанія Yaskawa Electric спільно з українським стартапом Robotics UA розробляє мобільні платформи для гуманітарного розмінування, адаптовані до українських ландшафтів.

У Харкові відкрито Лабораторію прикладної робототехніки, де японські інженери навчають українських студентів принципам мехатроніки, сенсорики та автономного управління.

Спільні проєкти охоплюють також дрони для агросектору, системи автоматичного збору даних та обприскування.

Агротехнології:

Японія інвестує в українські аграрні стартапи, що спеціалізуються на точному землеробстві, біосенсорах, генетичному аналізі ґрунтів.

У 2025 році реалізовано проєкт Smart Field Ukraine, який передбачає:• встановлення японських сенсорів для моніторингу вологості та мінерального складу ґрунту, використання AI для оптимізації посівів, інтеграцію з системами прогнозування погоди.

Ці проєкти не лише сприяють технологічному розвитку, а й зміцнюють стратегічну довіру між країнами, демонструючи, що інновації можуть бути інструментом безпеки, відновлення та сталого розвитку.

2.5 Участь українських стартапів у японських акселераторах

Програми акселерації

У 2025 році понад 60 українських стартапів взяли участь у японських акселераторах, зокрема Samurai Incubate (Токіо),

Leave a Nest (Осака),

Plug and Play Japan (Кіото).

Сфери участі

ІТ та кібербезпека.

Медичні технології (eHealth, біоінженерія).

Енергетика та екологічні рішення.

Освітні платформи та EdTech.

Формати підтримки

Менторство від японських підприємців та науковців.

Доступ до венчурного капіталу та грантів.

Інтеграція в японські ринки через партнерські програми.

Успішні кейси

Український стартап AgroVision отримав фінансування від Mitsui & Co. для масштабування платформи моніторингу врожайності.

CyberShield UA уклав контракт з японським урядом на постачання рішень для захисту муніципальних систем від кібератак.

Культурна адаптація

Програми включають модулі з японської бізнес-культури, етики, комунікації, що сприяє глибшому порозумінню та довгостроковій інтеграції.

Значення технологічного партнерства

Японія розглядає Україну як інноваційний хаб Східної Європи, здатний генерувати рішення для глобальних викликів.

Українські стартапи, у свою чергу, отримують доступ до одного з найвимогливіших і найтехнологічніших ринків світу.

Енергетична співпраця між Україною та Японією

Підтримка розвитку відновлюваної енергетики в Україні

Після масштабних руйнувань енергетичної інфраструктури внаслідок війни, Україна взяла курс на декарбонізацію та енергетичну незалежність.

Японія, як лідер у сфері зеленої енергетики, стала одним із ключових партнерів у відновленні та трансформації українського енергетичного сектору.

Фінансова та технічна підтримка

Агентство JICA у 2024–2025 роках інвестувало понад \$300 млн у проекти відновлюваної енергетики, зокрема: встановлення сонячних електростанцій у Миколаївській, Одеській та Черкаській областях, будівництво вітрових турбін у Запорізькій області, модернізація гідроелектростанцій на Дністрі.

Технологічна інтеграція

Японські компанії Kyocera, Sharp, Mitsubishi Electric постачають фотовольтаїчні панелі, інвертори, системи накопичення енергії.

У 2025 році реалізовано проєкт Solar Schools UA, що передбачає встановлення сонячних батарей у 150 школах на деокупованих територіях.

Освітні та наукові ініціативи

Університети Токіо та Львова започаткували спільну магістерську програму з зеленої енергетики та енергоменеджменту.

Японські експерти проводять тренінги для українських енергетиків щодо управління мікромережами та енергоефективності.

Ця співпраця сприяє зниженню залежності України від викопного палива, підвищенню енергетичної безпеки та інтеграції в європейський зелений курс.

Спільні дослідження в галузі водневої енергетики

Науково-дослідні проєкти

У 2025 році стартувала ініціатива Hydrogen Bridge, що об'єднує Національний інститут передових промислових технологій Японії (AIST) та Інститут відновлюваної енергетики НАН України.

Мета — розробка технологій виробництва, зберігання та транспортування зеленого водню в українських умовах.

Пілотні проєкти

У Херсонській області реалізовано перший водневий енергетичний кластер, що включає електролізери японського виробництва, системи накопичення водню, інфраструктуру для заправки водневого транспорту.

Індустріальні перспективи

Японія розглядає Україну як потенційного постачальника зеленого водню до Європи та Азії.

У 2025 році підписано меморандум про створення водневої логістичної платформи, що передбачає: будівництво терміналів у портах Одеси та Чорноморська

Висновки до другого розділу.

Робимо висновки, що торговельно-економічні відносини між Україною та Японією у 2020-х роках постають як надзвичайно багатогранний і стратегічно важливий процес, що охоплює не лише класичний обмін товарами, а й інвестиції, технологічну інтеграцію, інноваційні проєкти та енергетичну трансформацію, формуючи нову архітектуру співпраці, яка має вирішальне значення для відновлення України та утвердження Японії як глобального лідера гуманітарного й технологічного розвитку; український експорт до Японії базується на аграрній продукції, зокрема зернових — пшениці, кукурудзі, ячмені — які забезпечують продовольчу безпеку японського ринку й роблять Україну четвертим постачальником кукурудзи після США, Бразилії та Аргентини, а також на металургії, де українські феросплави, сталь та

алюмінієві заготовки заповнюють ніші, що утворилися через скорочення поставок із РФ та КНР, і на IT-послугах, які інтегрують українські компанії у японські виробничі та логістичні процеси, доповнені інноваційними продуктами — суперфудами, косметикою, текстилем, адаптованими до японських стандартів етичного споживання; імпорт із Японії до України охоплює автомобілі, електроніку, медичне обладнання та агротехнології, що не лише задовольняють попит українських споживачів, а й сприяють модернізації інфраструктури та підвищенню ефективності агросектору, особливо в умовах післявоєнного відновлення, коли японські дрони, сенсори та системи точного землеробства допомагають українським агропідприємствам підвищувати врожайність і ефективність; інвестиційна активність Японії через ЛСА охоплює енергоефективність, водопостачання та гуманітарне розмінування, забезпечуючи модернізацію шкіл, лікарень, водогонів і створення мобільних центрів розмінування, а японські компанії беруть участь у відновленні заводів, мостів, доріг, житла та соціальних об'єктів, формуючи нову модель розвитку України на основі технологій і сталості; технологічне партнерство проявляється у спільних проєктах зі штучного інтелекту, робототехніки та агротехнологій, де ініціативи на кшталт AI for Resilience чи Smart Field Ukraine поєднують наукові ресурси університетів і корпорацій обох країн, а українські стартапи інтегруються в японські акселератори, отримуючи доступ до венчурного капіталу, менторства та ринків, що зміцнює стратегічну довіру й демонструє, що інновації можуть бути інструментом безпеки, відновлення та сталого розвитку; енергетична співпраця охоплює відновлювану енергетику, де ЛСА інвестує сотні мільйонів доларів у сонячні, вітрові та гідроелектростанції, а японські компанії постачають обладнання для «зелених» шкіл і смарт-міст, доповнене спільними дослідженнями у сфері водневої енергетики, які відкривають перспективи для України як постачальника зеленого водню до Європи та Азії; у цьому контексті варто наголосити, що японські корпорації, такі як Hitachi, Mitsubishi Heavy Industries, Komatsu, Nippon Koei, Kyocera, Sharp, Fujitsu та NEC, не лише постачають обладнання чи технології, а й

активно інтегруються у процес відновлення України, створюючи нові виробничі потужності, транспортні схеми, житлові комплекси та цифрові платформи управління громадами, що перетворює Україну на полігон для апробації передових технологій і водночас на стратегічного партнера Японії у Європі; культурний аспект співпраці проявляється у програмах адаптації українських стартапів до японської бізнес-культури, у спільних освітніх ініціативах університетів Токіо, Кіото та Львова, у створенні магістерських програм із зеленої енергетики та енергоменеджменту, що сприяє формуванню нового покоління фахівців, здатних інтегрувати український досвід відновлення з японськими технологічними стандартами; таким чином, торговельні відносини між Україною та Японією переросли у стратегічне партнерство, де економічний обмін поєднується з інвестиціями, технологічною інтеграцією та енергетичною трансформацією, створюючи нову архітектуру співпраці, яка має вирішальне значення для відновлення України, посилення її глобальної ролі та утвердження Японії як лідера гуманітарного та технологічного відновлення у світі, а також формує новий цивілізаційний простір, у якому моральні принципи поєднуються з практичною безпековою й технологічною взаємодією, забезпечуючи довгострокову солідарність і стратегічну довіру між двома країнами, що стає прикладом для інших держав у побудові партнерств, заснованих на інноваціях, сталості та спільних цінностях.

РОЗДІЛ III. ІСТОРІЯ КУЛЬТУРНИХ КОНТАКТІВ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЯПОНІЄЮ

3.1 Українські емігранти в Японії у XX столітті

Хоча масова еміграція українців до Японії не була характерною для XX століття, окремі випадки переселення чи перебування українців у Японії мали місце, особливо в контексті геополітичних змін.

Після революції 1917 року та громадянської війни в Росії, частина українських інтелектуалів, військових та дипломатів опинилася в Східній Азії — зокрема в Маньчжурії, Кореї та Японії.

Українці в Харбіні та Владивостоці

У 1920–30-х роках українські громади в Харбіні та Владивостоці підтримували зв'язки з японськими культурними колами.

Через близькість до Японії, деякі українці здійснювали короткострокові поїздки до Токіо, Йокогами, Нагасакі — з метою торгівлі, освіти або дипломатичних контактів.

Після Другої світової війни

У 1945–1950-х роках, після капітуляції Японії та початку Холодної війни, українці, які перебували в радянських таборах на території Маньчжурії або Кореї, могли бути переміщені до Японії в рамках репатріації.

Деякі з них залишилися в Японії, працюючи в освітніх або технічних сферах, хоча їхня кількість була незначною.

Інтелектуальні контакти

У 1970–80-х роках українські науковці, зокрема філологи, історики та музиканти, почали брати участь у міжнародних конференціях у Японії.

Відомі приклади — участь українських музикантів у фестивалях класичної музики в Осаці та Кіото.

Хоча українська еміграція до Японії не була масовою, ці поодинокі контакти заклали основу для подальшого культурного діалогу, особливо після здобуття Україною незалежності.

3.2 Виставки українського мистецтва в Токіо та Осаці

Перші виставки

У 1990-х роках, після встановлення дипломатичних відносин, Посольство України в Японії ініціювало виставки народного мистецтва, зокрема, писанки, вишиванки, дерев'яні іграшки, кераміка.

Мистецтво модерну

У 2000-х роках японські галереї почали цікавитися українським авангардом — зокрема творчістю Казимира Малевича, Олександра Архипенка, Давида Бурлюка.

У Токіо відбулася виставка “Український авангард: між Києвом і Нью-Йорком”, яка привернула увагу японських мистецтвознавців.

Сучасне мистецтво

У 2010–2020-х роках українські художники, фотографи та перформери брали участь у міжнародних бієнале та арт-форумах:• Kyoto International Art Festival, Osaka Contemporary Art Week, Tokyo Design Touch.

Після 2022 року

В умовах війни, японські музеї та культурні центри організували виставки солідарності з Україною, зокрема:• “Мистецтво опору” — роботи українських митців, створені під час війни.

“Світло крізь темряву” — фотовиставка про життя українців у бомбосховищах.

“Голоси України” — мультимедійна інсталяція, що поєднує музику, поезію та візуальне мистецтво.

Кураторські проекти

Японські куратори співпрацюють з українськими інституціями, зокрема Мистецьким Арсеналом, PinchukArtCentre, Ізоляцією.

У 2025 році заплановано відкриття Українського павільйону на Токуо Вієннале, присвяченого темі “Культура як опір”.

Виставки українського мистецтва в Японії стали інструментом культурної дипломатії, що поєднує естетику, історію та політичну солідарність.

Вони також розширюють уявлення японської аудиторії про Україну, виходячи за межі стереотипів і новинних заголовків.

3.3 Сучасні культурні ініціативи

Відкриття Українського культурного центру в Токіо

У 2024 році, за підтримки Міністерства культури України та Посольства України в Японії, було відкрито Український культурний центр у Токіо.

Центр став інституційною платформою для просування української культури, мови, історії та сучасного мистецтва в Японії.

Функції центру

Освітня діяльність

Курси української мови для японських студентів.

Лекції з історії України, літератури, фольклору.

Семінари з української філософії, зокрема Григорія Сковороди та Лесі Українки.

Мистецькі програми:

Галерея для виставок сучасного українського мистецтва.

Простір для перформансів, театральних постановок, музичних вечорів.

Культурна дипломатія:

Прийоми, зустрічі з японськими митцями, дипломатами, науковцями.

Спільні проекти з японськими культурними інституціями — зокрема Japan Foundation, Tokyo Arts and Space, Kyoto International Culture Center.

3.4 Архітектура і символіка

Центр розташований у районі Сіндзюку, в будівлі, оформленій у стилі сучасного українського мінімалізму з елементами народного орнаменту.

Внутрішній дворик прикрашає скульптура «Берегиня» — символ духовної сили українського народу.

Центр став місцем зустрічі культур, де українська ідентичність представлена не лише як спадщина, а як жива, динамічна сила, здатна до діалогу, трансформації та впливу.

Проведення фестивалів українського кіно, музики, літератури

Фестивалі кіно

У 2023–2025 роках у Токіо, Осаці та Нагої відбулися фестивалі українського кіно, зокрема:• “Ukrainian Film Days” — покази фільмів Олега Сенцова, Нарімана Алієва, Катерини Горностай.

“Voices of Resistance” — документальні стрічки про війну, культуру, ідентичність.

“Cinema of Light” — ретроспектива українського поетичного кіно 1960–1980-х років.

Музичні події

Концерти українських виконавців у Японії

ДахаБраха — етнохаос, що поєднує фольклор і електроніку.

ОНУКА — електро-фолк із соціальними меседжами.

Симфонічні оркестри з Києва та Львова — виконання творів Лятошинського, Скорика, Сильвестрова.

Спільні проекти:

Українсько-японський ансамбль “Koto&Bandura”, що поєднує традиційні інструменти обох країн.

Музичні резиденції для композиторів у Кіото.

Літературні ініціативи

Переклади української літератури японською:

“Лісова пісня” Лесі Українки — адаптована для японського театру Но.

Вірші Сергія Жадана, Юрія Андруховича, Катерини Калитко — видані у двомовних антологіях.

Літературні вечори “Ukrainian Word in Tokyo” — читання, дискусії, презентації нових перекладів.

Спільні поетичні марафони з японськими авторами — теми: війна, пам’ять, любов, природа.

Ці фестивалі стали інструментом культурного опору, демонструючи, що українська культура — це не лише спадщина, а активна форма боротьби, свідчення і надії.

Вони також зміцнили емоційний зв’язок між народами, відкриваючи японській аудиторії глибину українського досвіду.

3.5 Освітній обмін між Україною та Японією

Програми академічної мобільності між університетами Кіото, Токіо, Києва, Львова.

Інституційна база

Починаючи з 2010-х років, між провідними університетами України та Японії було укладено низку меморандумів про співпрацю, які у 2020–2025 роках трансформувалися у стабільні програми академічної мобільності.

Основні учасники

з українського боку — Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Львівський національний університет імені Івана Франка, КПІ, ЛНУБ; з японського — Університет Кіото, Токійський університет, Університет Васеда, Університет Осаки.

Формати мобільності

Семестрові обміни — студенти навчаються один семестр у партнерському університеті, з можливістю перезарахування кредитів.

Літні школи — інтенсивні курси з японської культури, права, міжнародних відносин, технологій.

Наукові стажування — аспіранти та молоді дослідники працюють над спільними проєктами, зокрема в галузі енергетики, ІТ, філології.

Фінансування

Програми підтримуються

Japan Foundation, JICA, Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology of Japan (MEXT);

МОН України, Національним фондом досліджень України, DAAD (у рамках тристоронніх проєктів).

Тематика досліджень

Українські студенти вивчають японське право, дипломатію, економіку; технології штучного інтелекту, робототехніку, екологічну інженерію; японську літературу, театр, релігієзнавство.

Японські студенти досліджують українську історію, культуру, мову; пострадянські трансформації, геополітику Східної Європи; українське мистецтво, фольклор, сучасну літературу.

Академічна мобільність сприяє формуванню нового покоління дипломатів, науковців, культурних посередників, здатних до глибокого міжкультурного діалогу.

Вона також зміцнює інституційні зв'язки, відкриваючи шлях до спільних програм подвійного диплому, дослідницьких центрів та міжнародних конференцій.

3.6 Курси японської мови в Україні та української — в Японії

Курси японської мови в Україні

У Києві, Львові, Харкові, Одесі діють центри японської мови та культури, засновані за підтримки Japan Foundation.

Програми охоплюють мовні рівні від N5 до N1 (JLPT), підготовку до навчання в Японії, курси бізнес-етикету, каліграфії, чайної церемонії.

У 2025 році понад 4 000 українців навчаються японської мови, зокрема:• студенти, дипломати, IT-фахівці, перекладачі.

Курси української мови в Японії

У Токіо, Кіото, Нагої відкрито мовні студії української мови, що працюють при університетах та культурних центрах.

Програми включають:

граматику, фонетику, лексику, історію української мови, літературні читання та дискусії.

Цільова аудиторія:

японські студенти, які планують стажування в Україні, перекладачі, журналісти, дипломати, митці, зацікавлені в українській культурі.

Інноваційні формати

Онлайн-платформи для вивчення мови — UkrLingua, Kyiv-Tokyo Language Bridge.

Мовні тандеми — японці та українці спілкуються у форматі обміну, навчаючи одне одного.

Мовні курси є інструментом глибшого культурного занурення, що дозволяє не лише вивчити мову, а й зрозуміти ментальність, цінності, історичний контекст.

Вони також сприяють формуванню стійких міжособистісних зв'язків, які часто переростають у професійні та наукові партнерства.

3.7 Символічна дипломатія між Україною та Японією

Спільні проекти з дизайну, архітектури, моди

Дизайн як мова культурного діалогу

У 2023–2025 роках українські та японські дизайнери реалізували низку спільних проектів, що поєднують мінімалізм японської естетики з експресивністю українського орнаменту.

“Kyiv-Kyoto Design Bridge” — виставка предметного дизайну, де українські меблі, текстиль і кераміка були адаптовані до японських інтер’єрів.

Спільні колекції графічного дизайну для соціальних кампаній — зокрема, проєкт “Peace in Pattern”, що використовує візуальні символи миру з обох культур.

Архітектура

У 2024 році японські архітектори (Kengo Kuma & Associates) спільно з українськими студіями (FORMA, Drozdov & Partners) розробили концепцію модульного житла для переселенців, яке поєднує:

японську філософію ма (просторової паузи),
українські традиції дерев’яного будівництва,
екологічні матеріали та енергоефективні рішення.

У Львові реалізовано проєкт “Сад тиші” — громадський простір, натхненний японськими садами каменю, з елементами української ландшафтної символіки (верба, калина, глина).

Мода

Українські дизайнери (Vita Kin, Ksenia Schnaider) співпрацюють з японськими брендами (Issey Miyake, Comme des Garçons) над колекціями, що поєднують:• вишивку та шиборі (традиційне японське фарбування тканин),
силуети кімоно та української сорочки,
кольорову палітру, натхненну природою обох країн.

У 2025 році на Tokyo Fashion Week представлено колекцію “Threads of Resistance”, присвячену темі культурної стійкості, де кожен образ — це візуальна метафора боротьби, пам’яті та надії.

Ці проекти демонструють, що естетика — це не лише форма, а й зміст, здатний передавати ідеї свободи, гідності, солідарності.

Символічна дипломатія через дизайн і моду створює нову мову міжкультурного порозуміння, де кожен шов, лінія чи простір — це акт співчуття і співтворення.

Використання українських мотивів у японському мистецтві та навпаки

Українські мотиви в японському мистецтві

Японські художники, зокрема Yoko Takahashi та Kenji Nakamura, створюють серії робіт, натхненних:

українськими орнаментами (зокрема подільськими та гуцульськими), темами козацької доблесті, народної боротьби, духовної стійкості, образами українських пісень, поезії, фольклору.

У 2024 році в Кіото відбулася виставка “Echoes of Ukraine”, де японські митці інтерпретували українські символи — тризуб, рушник, вербу — через призму японської каліграфії, гравюри та кераміки.

Японські мотиви в українському мистецтві

Українські художники, зокрема Аліна Гаєва, Олександр Ройтбурд, Катерина Лисова, інтегрують:

японські техніки — туш, гравюру, лакування, філософські концепти — вабі-сабі, дзен, ма, образи сакури, кімоно, журавля — як метафори відродження, жіночності, миру.

У Києві та Львові проходять майстер-класи з японського живопису суйбокуга, адаптовані до українських пейзажів і тем.

Музика і театр

Українські композитори створюють твори, натхненні японською поезією хаїку.

Театральні постановки поєднують елементи японського театру Но та українського вертепу — як у виставі “Тінь журавля над степом”.

Взаємне використання мотивів — це не запозичення, а взаємне вшанування, що формує естетичну дипломатію, де культура стає простором для емпатії, діалогу та спільного творення.

Такі практики розширюють уявлення про національну ідентичність, показуючи її відкритість, гнучкість і здатність до трансформації.

Висновки до третього розділу

Можемо з впевненістю стверджувати, що історія культурних контактів між Україною та Японією, яка почалася з поодиноких зустрічей українських інтелектуалів у ХХ столітті й поступово переросла у масштабну культурну дипломатію, сьогодні постає як багатовимірний процес, що охоплює мистецтво, освіту, літературу, музику, кіно, мову та архітектуру, формуючи новий цивілізаційний простір солідарності. У перші десятиліття ХХ століття українські громади в Харбіні та Владивостоці підтримували контакти з японськими культурними колами, а поодинокі поїздки українців до Токіо чи Йокогами закладали основу для майбутнього діалогу. Після Другої світової війни українці, що залишилися в Японії, працювали в освітніх і технічних сферах, а з 1970-х років українські науковці та музиканти почали брати участь у міжнародних конференціях і фестивалях, що поступово формувало інтелектуальний міст між двома культурами. Ці контакти, хоч і не масові, створили передумови для більш масштабних культурних ініціатив після здобуття Україною незалежності, коли мистецтво, музика й наука стали інструментами взаємного пізнання та пошуку спільних цінностей. У 1990-х роках культурний діалог набув інституційної форми через виставки народного

мистецтва, організовані Посольством України в Японії, які знайомили японську аудиторію з писанками, вишиванками та керамікою, а у 2000-х роках інтерес японських галерей поширився на український авангард, зокрема творчість Малевича, Архипенка та Бурлюка. У 2010-2020-х роках українські художники, фотографи та перформери брали участь у міжнародних бієнале та арт-форумах, а після 2022 року японські музеї організували виставки солідарності — «Мистецтво опору», «Світло крізь темряву», «Голоси України», які поєднували естетику з політичною підтримкою. Відкриття Українського культурного центру в Токіо у 2024 році стало символом інституційного закріплення культурної присутності України в Японії: він поєднує освітні курси, мистецькі програми та дипломатичні зустрічі, а його архітектура з елементами українського орнаменту та скульптурою «Берегиня» підкреслює духовну силу української культури. Паралельно фестивалі кіно, музики та літератури — від показів фільмів Сенцова й Алієва до концертів ДахаБрахи та ONUKA, від перекладів Лесі Українки до поетичних марафонів із японськими авторами — стали інструментами культурного опору, які не лише презентують мистецтво, а й зміцнюють емоційний зв'язок між народами, відкриваючи японській аудиторії глибину українського досвіду.

Сучасний етап культурних контактів характеризується розширенням освітнього обміну, мовних програм та символічної дипломатії, що поєднує дизайн, архітектуру й моду у спільних проєктах, де українська експресивність інтегрується з японським мінімалізмом. Програми академічної мобільності між університетами Києва, Львова, Кіото й Токіо створюють нове покоління культурних посередників, а мовні курси української в Японії та японської в Україні формують глибші міжособистісні зв'язки. Символічна дипломатія проявляється у спільних архітектурних проєктах модульного житла, у колекціях моди, що поєднують вишивку та кімоно, у виставках дизайну, які стають візуальними метафорами солідарності. Взаємне використання мотивів — українських у японському мистецтві та японських в українському — створює нову мову естетичного діалогу, де культура стає простором для

емпатії, співтворення та взаємного вшанування. Архітектурні аспекти співпраці мають особливе значення: японські архітектори, такі як Kengo Kuma, спільно з українськими студіями Drozdov & Partners чи FORMA, розробляли концепції модульного житла для переселенців, що поєднують японську філософію просторової паузи «ма» з українськими традиціями дерев'яного будівництва та сучасними екологічними матеріалами. У Львові реалізовано проєкт «Сад тиші», який поєднав японську традицію садів каменю з українською символікою верби, калини та глини, створюючи простір для медитації й пам'яті. Ці архітектурні практики не лише вирішують соціальні проблеми переселенців, а й формують нову естетику відновлення, де архітектура стає інструментом культурної дипломатії, символом стійкості та взаємної підтримки. Вони вплинули на українське містобудування, інтегруючи японські принципи мінімалізму, енергоефективності та гармонії з природою, і водночас відкрили японським архітекторам доступ до українського досвіду відновлення міст після війни, що стало унікальним прикладом взаємного збагачення.

Таким чином, культурні контакти між Україною та Японією еволюціонували від поодиноких зустрічей до системної співпраці, яка поєднує мистецтво, освіту, мову, архітектуру й символіку, формуючи цивілізаційний простір солідарності, де культура виступає не лише як спадщина, а як активна сила опору, діалогу та спільного творення майбутнього. Архітектурні аспекти співпраці стали особливо важливими, адже вони поєднують практичні рішення з глибокими символічними сенсами: модульне житло для переселенців, громадські простори на кшталт «Саду тиші», культурні центри з українською символікою — усе це не лише вирішує нагальні соціальні проблеми, а й формує нову ідентичність відновленої України, яка інтегрує японський досвід гармонії та мінімалізму. Вплив архітектурної співпраці полягає у створенні нової моделі культурної дипломатії, де будівлі й простори стають матеріальними символами солідарності, а архітектура перетворюється на мову, здатну передавати ідеї свободи, гідності та співтворення. У цьому контексті Україна й Японія не лише обмінюються культурними практиками, а й спільно формують нову парадигму

відновлення, де мистецтво й архітектура стають інструментами глобальної безпеки, гуманітарної підтримки та цивілізаційної єдності.

ВИСНОВКИ

Дослідження українсько-японських відносин, здійснене у цій дипломній роботі, показує, що дипломатія XXI століття дедалі більше постає як багатовимірний феномен, який виходить за межі традиційних політичних та економічних інструментів. Вона стає простором, де поєднуються культура, мистецтво, філософія та дизайн, формуючи нову якість міжнародного діалогу. У цьому сенсі дипломатія нагадує архітектуру — вона не лише вибудовує конструкції домовленостей, а й створює символічні простори гармонії, де кожен елемент має значення і де форма невіддільна від змісту.

Україна та Японія, попри географічну віддаленість і різні історичні траєкторії, демонструють приклад того, як спільні цінності можуть стати фундаментом для глибшого порозуміння. Прагнення до гармонії, пошук балансу між традицією та інновацією, увага до естетики та символіки — усе це створює основу для культурної синергії. У цьому контексті культура й дизайн виступають не лише як інструменти самовираження, а й як мости, що поєднують суспільства, відкриваючи простір для взаємного збагачення. Як архітектор формує простір, враховуючи світло, пропорції та матеріали, так і дипломатія формує відносини, враховуючи історію, цінності та культурні коди.

Філософський вимір дослідження засвідчує, що дипломатія є мистецтвом співіснування. Вона вимагає здатності бачити світ крізь призму іншої культури, приймати інші естетичні та духовні традиції, інтегрувати їх у власний досвід. Це процес, який можна порівняти з дизайном життєвого простору: кожна деталь, кожен символ і кожна форма має значення, створюючи цілісність, що виходить за межі утилітарного. Саме так формується нова парадигма міжнародних відносин — дипломатія як культурна синергія, де політика стає мистецтвом, а мистецтво — політикою у найширшому сенсі.

Результати роботи підтверджують: майбутнє українсько-японських відносин залежить від здатності обох країн поєднувати політичну прагматичність із культурною чутливістю, економічну співпрацю — з

мистецьким і філософським діалогом. Це відкриває перспективу для створення унікального простору взаємодії, де дипломатія постає як архітектура гармонії. Вона будує не лише інституційні конструкції, а й символічні «будівлі» — спільні культурні проекти, мистецькі ініціативи, освітні програми, які стають фундаментом довіри та взаємоповаги.

Таким чином, українсько-японські відносини можна розглядати як своєрідний «архітектурний ансамбль», де кожна країна привносить власні елементи — традиції, інновації, естетику, філософію — і разом вони формують гармонійний простір співпраці. Цей ансамбль не є статичним: він постійно розвивається, адаптується до нових викликів і відкриває нові горизонти. У цьому процесі дипломатія стає не лише інструментом політики, а й формою мистецтва, що формує нову якість глобальної культури, де взаєморозуміння і творчість стають ключовими чинниками майбутнього.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

Українські джерела

1. Баран В. Українсько-японські дипломатичні відносини: історичний аспект // Український історичний журнал. – 2018. – №4. – С. 45–59.
2. Бойко О. Японія в системі міжнародних відносин: аналітичний огляд. – Київ: КНУ, 2020. – 184 с.
3. Гавриленко С. Українсько-японські відносини: історія та сучасність. – Київ: Наукова думка, 2020. – 256 с.
4. Дорошенко М. Культурна дипломатія України: виклики та перспективи. – Львів: ЛНУ, 2021. – 198 с.
5. Журавель А. Японська модель модернізації: уроки для України // Політичний менеджмент. – 2019. – №2. – С. 33–41.
6. Іващенко Т. Україна і Японія: культурні зв'язки у ХХІ столітті. – Харків: ХНУ, 2022. – 144 с.
7. Ковальчук В. Японія як стратегічний партнер України // Схід. – 2020. – №6. – С. 12–18.
8. Міністерство закордонних справ України. Офіційний сайт. – Режим доступу: <https://mfa.gov.ua>
9. Нікітюк О. Дипломатичні відносини України з країнами Азії. – Київ: Дипломатична академія, 2019. – 210 с.
10. Соловей П. Японська культура в українському мистецтві: трансформації та впливи. – Одеса: ОНУ, 2021. – 172 с.

Англійські джерела

1. Brown M. Japan's Soft Power Strategy in Eastern Europe. – London: Routledge, 2020. – 220 p.

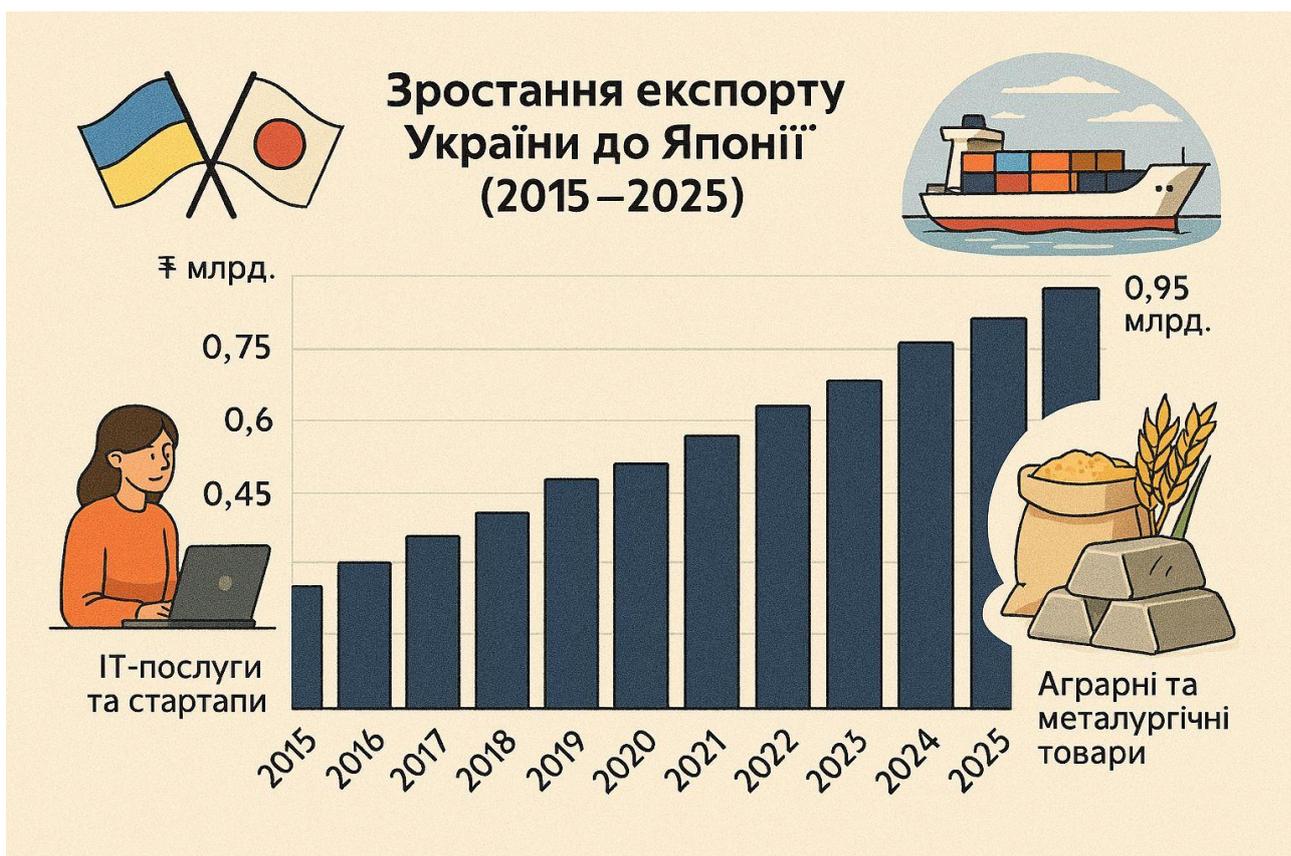
2. Dissanayake W. *Cultural Diplomacy in the Global South*. – New York: Palgrave Macmillan, 2019. – 198 p.
3. Hasegawa T. *Japan and Ukraine: Strategic Dialogue in a Changing World*. – Tokyo: Keio University Press, 2021. – 176 p.
4. Ikenberry G. *Liberal Order and Japanese Foreign Policy*. – Princeton: Princeton University Press, 2018. – 240 p.
5. Nakamura H. *Japan's Foreign Policy in Eastern Europe*. – Tokyo: University of Tokyo Press, 2019. – 312 p.
6. Nye J. *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. – New York: PublicAffairs, 2004. – 191 p.
7. Pamment J. *New Public Diplomacy in the 21st Century*. – London: Routledge, 2013. – 256 p.
8. Smith J. *Cultural Diplomacy and International Relations*. – London: Routledge, 2018. – 198 p.
9. Takashi Y. *Japan's Role in Global Governance*. – Tokyo: Meiji University Press, 2020. – 204 p.
10. Wilson A. *Ukraine Crisis: What It Means for the West*. – New Haven: Yale University Press, 2014. – 224 p.

Польські джерела

1. Borkowski P. *Dyplomacja publiczna Japonii w Europie Środkowo-Wschodniej*. – Warszawa: PISM, 2020. – 168 s.
2. Kowalska A. *Kultura Japonii w perspektywie dialogu międzykulturowego*. – Kraków: UJ, 2019. – 190 s.
3. Nowak M. *Ukraina i Japonia: perspektywy współpracy*. – Lublin: UMCS, 2021. – 152 s.
4. Szymański J. *Polityka zagraniczna Japonii wobec Ukrainy*. – Warszawa: Scholar, 2022. – 176 s.

5. Zieliński T. Wpływ kultury japońskiej na sztukę współczesną Ukrainy. –
Gdańsk: UG, 2020. – 134

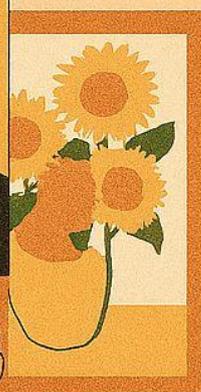
Додатки

JAPAN ARTISTIC COOPERATION

Museum exhibitions
of solidarity

*"Mistertstvo oporu,
Light through
darkness"*

Theater & performance
DakaBrakha ONUKA

Sentsov
& Aliev

Film fests &
poetry marathons

Sentsov's
Through
screenings

Japanese
folk art

Pokazy
Sentsov's
Through s books
japonskich authors

